

NOTISER

¶ *Gamla rön och gröda*

Dussintals dialekter av grönt.
Och särskilt det röda i trä-
husväggarna.

(Tomas Tranströmer:
Det öppna fönstret)

Lars Bergström tar i "Gröna smaragder" (FT 1/93, ss 27–37) upp Nelson Goodmans gamla induktionsgåta. I artikeln kritiserar han bland annat min behandling av gåtan i kapitel 9 i min bok *Blotta tanken* (Doxa 1992). Jag vill här svara Bergström, och samtidigt ge ett par synpunkter på hans egen analys.

På en punkt har Bergström rätt: De definitioner av "gröd" och "rön" som jag presenterar på s 131 i *Blotta tanken* är inte Goodmans (han definierar för övrigt "grue" och "bleen"). Jag tillät mig att introducera en variant av hans definition som inte innehöll predikatet "observerad" för att bättre kunna illustrera min idé om att naturliga egenskaper svarar mot konvexa regioner i ett konceptuellt rum (se kapitel 8 i *Blotta tanken* och "Induction, conceptual spaces, and AI", *Philosophy of Science* 57 (1990), ss 78–95).

Jag anser att den variant av Goodmans definition som jag införde fångar den väsentliga poängen i induktionsgåtan. Bergström håller inte med, utan han hävdar (s 31) att

min definition är "i det närmaste obegriplig. Ty vad skulle det innebära att en sak är "grön" i Gårdenfors bemärkelse? Det skulle innebära att den före 2000 är grön före 2000 och röd efter 2000, men dessutom att den efter 2000 är röd före 2000 och grön efter 2000. Härav tycks följa att den före 2000 är grön före 2000 med dessutom att den efter 2000 är röd före 2000. Såvitt jag förstår är detta nonsens".

Javisst är det nonsens. Men anledningen till att det blir nonsens är att Bergström anser att "grön" och "röd" är *tidsberoende* egenskaper. Detta märks tydligast när han presenterar Dancys definition av "gröd":

x är gröd vid $t = x$ är grön vid t och t är före 2000, eller x är röd vid t och t är efter 2000.

Om denna definition (som är just den jag avsåg i *Blotta tanken*) säger Bergström (s 31) något märkligt: "Här står "gröd" alltså inte längre för en egenskap utan för en relation mellan föremål, x och tidpunkter, t ". Detta är naturligtvis nonsens. De flesta egenskaper är tidsberoende, annars skulle ju objektens egenskaper inte kunna ändras. (Far, vad är det där för bär? Det är blåbär, min son. Men, far, de är ju röda. Det är för att de ännu är gröna!). Om vi accepterar detta blir Bergströms

något invecklade argumentering ovan ogenomförbar.

Bergströms egen lösning på Goodmans gåta utgår från att man kan skilja på de egenskaper som är "direkt observerbara" och de som inte är det. Hypoteser som innehåller direkt observerbara egenskaper är enligt Bergström enklare än de övriga och sådana hypoteser bör föredras vid induktiva slutledningar. Därför är "grön" en bättre induktiv egenskap än "gröd".

Jag tror inte Goodman skulle vara nöjd med Bergströms lösning. Bergström refererar själv hans invändning: "Vi kan lätt konstruera en maskin som på ett riktigt sätt applicerar termen "gröd" när den under goda ljusförhållanden konfronteras med saker som är gröda" (s 409 i *Problems and Projects* (1972), Bergströms översättning).

Problemet med Bergströms idé om direkt observerbarhet är frågan: *Observerbar för vem?* Goodmans hypotetiska maskin har andra perceptionsmekanismer än vi – och kommer därmed att göra andra induktiva slutledningar. Jag ser det som själva poängen med Goodmans exempel att han visar att de logiska empiristernas dröm om ett "objektivt" observationsspråk är absurd.

Jag är nöjd med Bergströms lösning – om han accepterar att vad som är "direkt observerbart" måste specificeras relativt en viss observationsmekanism. Detta är den lösning jag kommer till i kapitel 9 i *Blotta tanken*: Normalt färgseende

människor anser att "grön" är en induktivt projicerbar egenskap, medan "gröd" inte är det, helt enkelt därför att *evolutionen* har format våra perceptioner på ett visst sätt. Men det är fullt möjligt att en Goodmanmaskin kan ha en perceptuell mekanism som på grund av en viss kvantmekanisk effekt "ser" ett föremål på ett sätt om det är observerat före 2000 och på ett annat sätt om det är observerat senare.

Jag håller således också med Goodman: Det finns ingen "objektiv" observerbarhet. En konsekvens av min inställning blir att vår förmåga till induktiva resonemang är beroende av de omständigheter som varit förhärskande under utvecklingen av våra perceptionsmekanismer. Vår "intuition" säger oss att "grön" men inte "gröd" är en projicerbar egenskap. Men vi kan inte förvänta oss att våra intuitioner om vilka egenskaper som är projicerbara skall vara framgångsrika i artificiella miljöer som avviker kraftigt från dem som funnits under vår evolution.

För att matcha inledningen avslutar jag med följande rader av Tranströmer ur dikten *Carillon* som, på sitt eget sätt, sammanfattar induktionens problem:

Över tak och torg, gräs och gröda
ringer klockorna mot levande och
döda.

Svårt att skilja på Krist och
Antikrist!

Peter Gärdenfors

¶ Svar till Gärdenfors.

Gärdenfors håller med om att hans definitioner inte är Goodmans, men han vidhåller att de fångar den väsentliga poängen i Goodmans induktionsgåta. Det tycker inte jag. Emellertid skall jag inte bråka vidare om detta, om han nu hävdar att hans definitioner inte skall tolkas bokstavligt.

Gärdenfors tror också att vi kan konstruera en maskin som (efter år 2000) med hjälp av "en viss kvantmekanisk effekt" direkt kan uppfatta om ett givet föremål har observerats före år 2000 eller inte. Verkligen? Det skulle vara intressant att veta vilken denna kvantmekaniska effekt är, och om någon professionell fysiker hört talas om den.

Jag noterar vidare att Gärdenfors fortfarande tycks hålla fast vid sin huvudidé om att naturliga (projicerbara) egenskaper svarar mot konvexa regioner i konceptuella rum – men också att han inte presterar något som helst argument mot mina invändningar mot denna idé.

Det intressantaste inslaget i Gärdenfors replik är annars det att han ser Goodmans exempel som ett bevis för att "de logiska empiristernas dröm om ett 'objektivt' observationsspråk är absurd". Jag tycker inte att exemplet visar detta. Mycket hänger förstås på vad man då menar med ett "objektivt observationsspråk", men när folk nuförtiden förnekar att ett sådant är möjligt, så menar de väl vanligen att observationer på något vis förutsätter teori-

er och tolkningar, och att dessa kan variera från person till person. Detta följer dock knappast från Goodmans exempel. Allt vad Goodman säger tycks exempelvis vara fullt förenligt med att vårt språk innehåller observationssatser i Quines mening, satser som är kausalt förknippade med sensorisk retning och om vilka det råder fullständig enighet bland alla kompetenta användare av språket.

I detta sammanhang kan det slutligen vara på sin plats att nämna ytterligare en sak. I mitt svar till Wlodek Rabinowicz i FT 2/93 hänvisade jag just till observationssatser i Quines mening och till att dessa inte kan innehålla predikat av Goodmans typ – eller att det åtminstone måste vara svårare att lära ut sådana predikat genom ostension än t ex "grön". När jag skrev detta trodde jag att jag själv hade hittat på det. På sätt och vis hade jag kanske det, men när jag några veckor senare läste om Saul Kripkes Wittgensteinbok, så hittade jag i stort sett samma synpunkt i en fotnot på sidan 59. Och inte nog med det. Jag kunde också konstatera att jag själv hade strukit under just denna passage, när jag första gången läste boken för några år sedan! Men det hade jag alltså glömt (åtminstone i någon mening). Där ser man! Hur ofta händer det att det man tror är ens egen idé faktiskt kommer från någon annan? Och hur skall man kunna hitta svaret på denna fråga?

Lars Bergström

¶ Carl-Henrik Grenholm, professor i etik vid teologiska fakulteten i Uppsala, har utgivit *Protestant Work Ethics. A Study of Work Ethical Theories in Contemporary Protestant Theology*, Uppsala 1993.

¶ En festskrift med titeln *Huvudinnehåll*, Nya Doxa 1993, har tillägnats Bengt Hansson, professor i teoretisk filosofi i Lund, på hans 50-årsdag. Boken innehåller uppsatser av Åke E Andersson, Sven Danielsson, Martin Edman, Dagfinn Føllesdal, Sören Halldén, Jaakko Hintikka, Sten Lindström och Ingar Brinck, Dag Prawitz, Wlodek Rabinowicz, Hans Regnéll, Nils-Eric Sahlin och Peter Gärdenfors, samt Georg Henrik von Wright.

¶ Den första *Europeiska kongressen för analytisk filosofi* ägde rum i Aix-en-Provence den 23–26 april i år. Den anordnades av European Society for Analytic Philosophy (ESAP), som bildades 1990 och som för närvarande har representanter i 29 olika länder. Flera svenska filosofer deltog. I inbjudan till kongressen sägs det bl a: "Analytic philosophy is characterized by the goal of clarity, the insistence on explicit argumentation, and the demand that any view be exposed to the rigours of critical evaluations and discussion by one's peers. The universality of these values is one of the reasons for the current revival of analytic philosophy in continental Europe after the long interruption due to World War II and the North American exile of many European Philosophers". I den medlemsförteckning för ESAP som delades ut till deltagarna i kongressen förtecknas närmare 400 medlemmar, därav drygt 50 kvinnor. Vid själva kongressen deltog drygt 200 personer, därav knappt 50 kvinnor.

¶ Många filosofer tror som bekant att man kan skilja mellan analytiska och syntetiska satser. Analytiska satser är då sådana som är sanna enbart i kraft av sin mening. De är sanna, men de utsäger ingenting om verkligheten. De har inget substantiellt innehåll. I samband med strejken vid tidningen Norrländska Socialdemokraten i somras skrev Dagens Nyheter på ledarplats (den 16 juli) bland annat följande: "Sedan sjuttioalet härskar idén att arbetsrätten är och bör vara partisk till de anställdas förmån. Därifrån kommer de strejkande journalisternas tro att de kämpar för arbetsrätten. I verkligheten är det en idé som upphäver sig själv. Ingenting kan vara rättvist och partiskt på en gång". Hur är det med den sista satsen i detta stycke ("Ingenting kan vara rättvist och partiskt på en gång")? Är den analytisk eller syntetisk? Är den sann eller falsk?

¶ *Har även filosofer kön?*

Kan man tänka sig något mer könlöst än artificiell intelligens (AI)? Övriga nog hävdade Sara Heinämaa vid de nordiska kvinnliga filosofernas andra konferens, "Gender – an issue for philosophy?" i Bergen 23–25 april, att det klassiska Turingtestet gömmer djupa frågor om könsidentitet.

Turings artikel innehåller två varianter av testet, men de flesta som refererar Turing förbiser helt den första. I version ett skall en utfrågare försöka komma underfund om vem av de två svarande som är kvinna, och vem som är en man som låtsas vara kvinna. I den andra varianten ska, som alla vet, utfrågaren skilja mellan en människa och en datamaskin. Om utfrågaren gissar fel och utfrågaren respektive datorn vinner får vi analogin att maskinen är lika mänsklig som mannen är feminin i den första versionen av spelet.

Ätminstone ytligt sett verkar Turing förutsätta en icke-deterministisk syn – vare sig biologiskt eller socialt – på könsidentitet, annars kan vi inte dra någon parallell mellan spelen. Om ingen man någonsin kan vara feminin – eller om ingen dator någonsin kan vara intelligent – är ju testet också fullkomligt onödigt. Man kan förstås tänka sig att det räcker med att mannen *låtsas* vara feminin och datorn *simulerar* intelligens. Men Turing skriver faktiskt att eftersom vi inte kan veta om en annan män-

niska verkligen tänker, kan vi knappast kräva det när det gäller datorer. Härddrar vi parallellen mellan de båda testvarianterna *är* mannen som lyckas lura utfrågaren alltså feminin. Intressant nog var Turing själv homosexuell (tyvärr begick han självmord inte långt efter artikelns tillkomst).

Att komma förbi motsättningen mellan synen på genus (socialt kön) som biologiskt determinerat och som enbart sociokulturellt är en önskan för många feminister. Man vill kunna tala om kroppens betydelse, utan att därför hamna i essentialism med dörrarna vidöppna för sexism. Femininitet realiserad av en kvinna är annorlunda än femininitet realiserad av en man! Försöket är alltså inte bara ett uttryck för (vissa) feministers allmänna strävan att upphäva oppositioner.

Om manligt tänkande och besatthet av just oppositioner talade Else Barth. Studier av Quislings opublicerade manuskript har fått henne att koppla ihop det extremt polariserade tänkandet med fascistisk ideologi. Andra exempel på samband är matematikern Brouwers och filosoferna Carl Schmitts och Fichtes arbeten. Men sucka inte – det räcker inte med några få dikotomier, tänkandet måste vara helt genomsyrat av en rent manikeistisk uppdelning mellan gott och ont, ljus och mörker.

Barth höll förresten inte med Vigdis Songe-Möller, bekant för sin feministiska läsning av antik filo-

sofi, om att Platon är en sådan latent fascistoid tänkare. Vid just det här tillfället talade Songe-Möller dock inte om Platon utan om Parmenides, vars eviga vara och förnekande av all förändring ansågs som en parallell till "den stängda kroppen", jungfrun eller den gravida kvinnan, och därmed som en förträngning av sexualiteten, födel- sen och döden.

Konferensens internationella stjärna var Elisabeth List från Österrike. List, som arbetar i den kritiska teorins tradition med dess betoning av kontexten, ville visa att en könsmedveten läsning kan lösa upp paradoxer. Att analysera begrepp som rationalitet isolerade är meningslöst. All kunskap är kroppslig och för den, liksom för subjektet, finns alltid gränser. Grän-

serna uppmärksammas av fenomenologin, semiotiken, psykoanalysen och feminismen. Själv har hon bland annat arbetat med Max Webers texter och sett en lösning på hans till synes motsägelsefulla tanke att den irrationella religionen kunnat göra västerlandet just rationellt.

De cirka fyrtio konferensdeltagarna fick också höra lite om Rousseau och kvinnliga maktstrategier (Else Wiestad) och den tyska idealismens kvinnosyn bland kvinnorna själva (Karen Glente). Hela mötet inleddes av May Thorseth Huitfeldt som (ensam?) ansåg att kön inte har någon särskild relevans för filosofin, och avslutades med ett beslut om att göra Finland till värld- land för nästa konferens (1995).

Åsa Carlson

¶ Vid filosofiska institutionen i Stockholm har nyligen två personer framgångsrikt försvarat sina doktorsavhandlingar. Markku Leppäkoski har lagt fram en avhandling i teoretisk filosofi med titeln *The Transcendental How. Kant's transcendent deduction of objective cognition*, Stockholm 1993. Folke Tersman doktorerat i praktisk filosofi på avhandlingen *Reflective Equilibrium. An essay in moral epistemology*, Stockholm 1993. I Lund har vidare Toni Rønnow-Rasmussen disputerat på avhandlingen *Logic, Facts and Representation. An examination of R M Hare's moral philosophy*, Lund University Press 1993.

¶ Bengt Molander skall tillsammans med pedagogen Staffan Selander och språkforskaren Björn Melander författa en kunskapsöversikt över forskning om läroböcker (och andra läromedel) för grundskola och gymnasium. Det är ett projekt som finansieras av Skolverket. Bengt vill komma i kontakt med alla som gjort eller håller på med någon filosofisk undersökning av läromedel, även för högre utbildning. Tolka också "filosofisk" i vid mening! Kontakta Bengt Molander, Filosofiska institutionen, Villavägen 5, 752 36 Uppsala, tel 018-52 76 80.

¶ *En liten sann historia.*

Våren 1993. Uppsatsseminarium för påbyggnadskursen i praktisk filosofi vid Stockholms universitet. Opponenten är klar. En av seminariedeltagarna tar ordet och ifrågasätter ett Kantcitat i den diskuterade uppsatsen..

– Säger Kant verkligen så? Det verkar inte vara Kant.

Frågan är nu: vad anser Kant egentligen?

Tystnad. Ingen av seminariedeltagarna tycks vara tillräckligt säker på Kant för att yttra sig i frågan. Examinatorn Torbjörn Tännsjö finner situationen skandalös och bryter tystnaden.

– Ingen bör få utexamineras härifrån utan att till fullo kunna Marx .....

Vad kan Freud ha att säga om detta?

Tomas Stark

¶ *Onödigt grubbel*

Vid ett försök att bringa ordning i mina tidskriftshyllor stötte jag på en notis i FT 1/91 om mätning av ljushastigheten, som ledde vidare till en föregående notis i FT 3/90. I den senare hävdas på sidan 46, att ingen egentligen vet, hur fort ljuset rör sig. Ljusets hastighet mäts genom att man sänder en ljusstråle mot en spegel och mäter tidsintervallet mellan emissionen och återkomsten till utgångspunkten. Notisförfattaren i FT menar nu: "Och sunda förnuftet säger ju att, det förmodligen tar en liten stund för ljuset att vända om. Kanske går det också långsammare på hemvägen, eftersom en del rörelseenergi gått förlorad efter krocken med reflektorn". I FT 1/91 fasthåller notisförfattaren vid "möjligheten att det tar tid för ljuset att ändra riktning, alltså så att själva reflektionen tar en viss tid".

Till detta kan först sägas, att en foton inte har någon massa och därför saknar rörelseenergi i vanlig mening (produkten av halva massan och hastigheten i kvadrat). Fotonens

energi definieras i stället som produkten av Plancks konstant och frekvensen. Denna frekvens ändras inte vid reflexion, vilket kan konstateras genom mätning eller direkt observation, eftersom ingen färgförändring sker. Att ljuset inte går långsammare på återvägen kan visas på följande sätt: En ljusstråle riktas i en vinkel mindre än 90° mot en spegel; ett bestämt tidsintervall efter emissionen från ljuskällan mäts positionen hos ett fotonpaket, som reflekterats; därefter avlägsnas spegeln och positionen hos ett fotonpaket mäts efter samma tidsintervall; den senare positionen kan då genom en geometrisk axelspeglings överföras exakt till den förra positionen. Detta förhållande förklaras av det faktum att elektronerna i spegeln ligger tätt packade och alstrar ett elektriskt fält, vilket fungerar som ett elastiskt kontinuum; den impuls som en foton överför på detta kontinuum återbördas därför på fotonen.

Teoretiskt skulle man även mycket väl kunna mäta ljusets has-

tighet i *en* riktning genom långsam transport av synkroniserade klockor. Om man exempelvis stöter på starka magnetfält under vägen, så kringgår man dem helt enkelt. Men det finns alltså ingen anledning att göra det

onödigt besvärligt för sig. Det är bara en ovana, som skämtlystna filosofer har, när de försöker dölja osunda funderingar genom att åberopa det sunda förnuftet.

Jan Berg (München)

¶ Göran Collste har utgivit *Etik i datasamhället*, Carlssons bokförlag 1993. Torbjörn Tännsjö har utgivit en samling artiklar i vårdetiska frågor under rubriken *Manipulerat liv*, Thales 1993. Vidare har Joachim Siöcrona utgivit *Spinoza, zenbuddism och ekosofi*, Hilaritas 1993. Den svenska filosofen Thomas Mautner, som är verksam vid Australian National University, har utgivit *Francis Hutcheson: Two Texts on Human Nature*, Cambridge University Press 1993. Urban Forell, som är professor i teologi i Köpenhamn, har utgivit *Gerechtigkeit, Pflicht und ethische Beurteilung*, Studies in Philosophy 5, Lund University Press, 1993.

¶ *Filosofiska aktiviteter i Umeå*

Under maj månad ägde två filosofiska möten rum vid Institutionen för filosofi och vetenskapsteori i Umeå, dels ett symposium om själen, dels en ämneskonferens. Vid själssymposiet (12–13 maj) diskuterades en rad frågeställningar, som alla hade det gemensamma att de på något vis kan relateras till det klassiska själsbegreppet. Martin Edmans föredrag "Själen och kunskapen" anknöt både till hans fortgående umgänge med Platon och hans kunskapsteoretiska intressen och utmynnade i en tämligen rationalistisk teori om kunskapsakter. Sören Halldén tog i "Medvetandet och pekorden" upp frågan om jagets eventuella eliminerbarhet och hävdade utifrån ett argument om irreducibla indexikaler

jagets motsvarande irreducibilitet. Efter denna filosofiska onsdagseftermiddag inleddes torsdagen av psykologen och minnesforskaren Lars-Göran Nilsson, som berättade om empiriska rön om minnet och olika försök att fånga minnets olika aspekter i en distinktionsapparat. Den filosofiska tesen i föredraget var att medvetande och minne är till varandra starkt relaterade storheter. Kan man tänka sig ett medvetande med ett minne som har noll utsträckning i tiden? Peter Gärdenfors karakteriserade härnäst en rad medvetandefunktioner och diskuterade frågan om medvetandets evolution. Tesen var att jagfunktionerna är en serie evolutionära nyttigheter, och att medvetandets/jagets utveckling, såsom parallell till de olika nervsys-

temens utveckling, bör kunna förklaras evolutionärt. Gärdenfors kom också in på frågor om skillnader på eller likheter mellan djur och människa. Kan djur luras? Det avslutande föredraget av Bertil Mårtensson presenterade en nyupptäckt dialog av en anonym antik författare, i vilken "en tidsresenär som förläst sig på Dennett och Churchland" (kommentatorn Sten Lindströms karakteristik) drabbar samman med den unge Platon, som påvisar en rad problem med de materialistiska försöken att förklara jagsjäl-medvetande och därefter i sokratisk stil kommer fram till att han ingenting vet om själen. Som kommentatorer i övrigt fungerade Germund Hesslow (Edman, Halldén), Nils-Eric Sahlin (Lars-Göran Nilsson), Gunnar Andersson (Peter Gärdenfors).

Onsdagen den 26 maj ägde en mer intern ämneskonferens rum i Umeå, där representanter för landets filosofiska institutioner diskuterade filosofiämnenas expansion och därmed uppkommande frågor om ämnets framtid, vetenskapliga baskurser (med redogörelser av erfarenheter från Lund och Umeå) samt i hög grad också frågor om mellaninstitutionellt samarbete, t ex gemensamma grepp inom forskarutbildningen. Enigheten var stor om att det borde bildas ett sällskap med syfte att befrämja samarbete, samt med huvuduppgift att vartannat år arrangera en vandrande filosofikonferens. Till interimsstyrelse val-

des Sten Lindström (ordf) och Bertil Strömberg (sekr), och Umeå åtog sig att arrangera den första filosofikonferensen om två år. (Interimsstyrelsen kan nås via tfn 090-16 61 80, eller 090-165894.) Frågan om filosofiämnets framtid kan också behöva diskuteras.

Till den praktiska problematiken hör en slags Catch-22-situation. Institutionerna i landet är små, och har därmed svårt att ta emot de stora studerandeskaror som i det nya budgetsystemet skulle ge dem möjlighet att växa. Frågan är förstas också vilka ambitioner en filosofisk institution bör ha? Första-terminskurserna har vanligen en blandat orienterande, allmänbildande och metodisk inriktning, medan påbyggnadskurserna skärper de intellektuella kraven. Därmed finns också möjligheter att ge första terminskurserna till tämligen breda grupper av studenter, som rimligen kan ha viss nytta och glädje av att veta någonting elementärt om sådant som filosofihistoria, argumentation, vetenskapsteori, samhällsfilosofi och etik; medan påbyggnadskurserna kan inriktas mot de mer speciellt filosofiskt begåvade, som väljer att fortsätta. Samtidigt är det förstas en stor skillnad för en lärare, som vant sig att leda diskussioner i grupper om 25 studenter, att plötsligt finna sig i en hörsal framför hundratals studenter. Ett exempel från ett ganska litet universitet, nämligen Umeå, är talande för trenden: 1988 hade höstens samlade A-kurser ca

30 studenter. Inför den kommande hösten har ca 500 studenter sökt, och ca 250 tackat ja. Om inte annat av lokalskäl kommer det att bli nödvändigt med ett intagningstak.

Expansionen har förstås flera orsaker. Intresset för filosofi i den allmänna debatten i Sverige har ökat under en följd av år, detta tämligen oberoende av de akademiska filosofernas egna insatser. Man kan tolka detta som ett bredare i samhället uppkommet behov av både tröst och intellektuell analys i samband med en kris för den utilitära välfärdsstaten. På sjuttioalets början kunde en utbildningsminister utan att bli särskilt motsagd meddela, att "de som forskar på sådant där som Descartes, kan inte påräkna några pengar framöver". Idag utsätts emellertid den politiska apparaten för en motsatt press, underifrån, och tvingas också i någon mån reagera härpå. Samtidigt är den väldiga expansion i studerandeantal som äger rum just nu möjlig att förklara dels som en följd av linjesystemets avveckling, dels som en följd av lågkonjunkturen. Friare studier gynnar de friare fakulteterna, och den totala intagningen till universitet och högskolor ökar.

Den aktuella situationen är frustrerande men naturligtvis är det också stimulerande att filosofin har en chans att märkas i samhället. Samtidigt bör man hysa en viss oro. Vad händer om 4-5 år, när dagens väldiga studerandekullar väller ut på en arbetsmarknad, som knappast

kan svälja dem? Kommer man, som i början av sjuttioalet, att dra till tumskruvarna igen? Kommer det på nytt att spridas en populistisk uppfattning om att högre utbildning bara drar på en skulder och leder till arbetslöshet? Eller kommer en integration med Europa att dra svenska humanister med mot ljusare horisonter genom att det blir alltmer självklart även för svenskar att våra ungdomar bör få kunskap om de centrala europeiska tankarna, på ett levande sätt förmedlade av människor som ser dem levande idéer, inte historiska relikter eller passiva samhällsprodukter. Låt oss diskutera frågan vidare.

I anslutning till ämneskonferensen arrangerade Filosofiska föreningen i Umeå i samarbete med Lund ett föredrag, där professor Isaac Levi från Columbia University höll ett föredrag under rubriken "Rationality and inquiry". Jag vågar inte sammanfatta dess huvudteser, men en intressant detalj var att Levi tycktes anse att våra teorier om tänkandet bör kunna förklara varför vi kan tänka fel. Åtminstone hos mig föranledde denna idé intressanta men hittills dunkla spin-off-effekter, samtidigt som åtminstone någon i publiken verkade skeptisk till hela tanken att vi kan tänka fel.

(Filosofiska föreningen i Umeå är intresserad av samarbetsprojekt med andra institutioner som tar hit föreläsare. Kontakta Bertil Strömberg, 090-165894, eller någon av amanuenserna 090-165668.)

¶ *Seminarieserier i Umeå i höst.* Vid högre seminariet är ett tema Wittgensteins idéer om regelföljande, som de tolkats av Kripke. Martin Edman inleder dessa seminarier. Ingvar Johansson håller också en serie föreläsningar om sin bok *Ontological Investigations*. Dessutom arrangeras i samarbete med Institutionen för lingvistik en konferens om *Logik, språk och information*. (Information från amanuenserna 090-16 56 68, eller sekr 090-16 56 70, eller från konferenssekreteraren Sten Lindström 090-16 61 80.)

Bertil Mårtensson

Utgivet sommaren 1993 från **T H A L E S**

Argumentationsteori, språk och vetenskapsfilosofi
DAGFINN FØLLESDAL, LARS WALLØE, JON ELSTER

Effektivitet i ekonomisk analys
Paretokriteriet – tolkningar, försvar och kritik
ROLAND GRANQVIST

En Ingemar Hedenius bibliografi
ANN-MARI HENSCHEN-DAHLQUIST

FilosofiAntologin
från Herakleitos till Foucault
red JAN WILLNER

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: Michael Ranta är doktorand i konstvetenskap vid Stockholms universitet, Ingemar Persson är docent i praktisk filosofi i Lund, Thomas Mautner är lärare i filosofi vid the Australian National University i Canberra, Lars Bergström är professor i praktisk filosofi i Stockholm och Richard Ohlsson är bibliotekarie i Malmö.